

<http://dx.doi.org/10.16926/p.2016.25.16>

Katarzyna MAZUR-KAJTA
Agnieszka PATERSKA-KUBACKA

Ekonomiczny wymiar nauczania języka chińskiego

Słowa kluczowe: język chiński, nauka języka obcego, popyt i podaż na naukę języka chińskiego.

Wprowadzenie

Wśród osób uczących się języków obcych język chiński staje się coraz bardziej popularny. Prognozy z 2008 roku wskazywały, iż w 2010 roku na świecie będzie uczyło się tego języka już około 100 mln osób¹. Wzrost zainteresowania tym językiem, choć z dużym opóźnieniem w stosunku do krajów Europy Zachodniej, dotarł również do Europy Środkowej i Wschodniej, w tym do Polski. Wpływ na to miały nie tylko wymienione przez Chińskie Państwowe Biuro ds. Międzynarodowej Promocji Języka Chińskiego (国家汉办, *Guojia Hanban* określane w skrócie jako *Hanban*) zmiany „kierunku nauczania języka chińskiego, z hermetycznego na ogólnodostępny, powszechny i praktyczny”², ale przede wszystkim pozycja gospodarcza Chin oraz silna wiara w opłacalność stosunków gospodarczych z tą częścią świata. Dlatego też nauczanie-uczenie się języka chińskiego traktowane może być jako inwestycja w kapitał ludzki, tj. inwestycja w sensie ekonomicznym dotycząca planowanych przyszłych korzyści. Samo określenie „ekonomiczny” rozumiane może być jako wymagający niewielkiego nakładu sił i środków – minimalizowanie czy też optymalizowanie tych nakładów; jako odnoszący się do ekonomii, a więc redystrybucji dóbr – procesu gospodarowania; lub też powiązany z gospodarką – działalnością gospodarczą człowieka³.

¹ *Bergshire Encyclopedia of China*, Massachusetts 2009, s. 495.

² 国际汉语教学通用课程大纲 – Międzynarodowy Program Nauki Języka Chińskiego, 国家汉办, 孔子学院总部, 外语教学与研究出版社, 北京 2010, s. II.

³ Por. *Encyklopedia PWN*, <http://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/ekonomia.html> [dostęp: 11.11.2014]; *Słownik języka polskiego PWN*, <http://sjp.pwn.pl/szukaj/ekonomiczny.html> [dostęp: 11.11.2014].

W niniejszym artykule autorki podjęły próbę naświetlenia wymiarów ekonomicznych nauczania języka chińskiego w Polsce, omawiając kolejno proces dążenia do zmniejszenia nakładu sił niezbędnych do opanowania języka chińskiego (również przez Chińczyków) oraz popyt i podaż nauki tego języka.

1. Dążenie do zmniejszenia nakładu sił niezbędnych do opanowania języka chińskiego

W nauce języka chińskiego najbardziej czasochłonna i kapitałochłonna jest nauka pisania znaków chińskich. Nie dotyczy to wyłącznie obcokrajowców pragnących zgłębić tajniki tego języka, ale również samych Chińczyków, którzy będąc w wieku uczniów z pierwszych klas szkoły podstawowej, nie są jeszcze w stanie przeczytać gazety (odczytać zapisanych znaków), z powodu zbyt małej znajomości ideogramów, tj. braku umiejętności łączenia obrazu/znaku z odpowiadającą mu wymową i znaczeniem.

Wielki słownik języka chińskiego (汉语大字典) ukazuje, iż w użytku jest 54 678 znaków chińskich. Nie jest to jednak ani liczba wszystkich sklasyfikowanych do tej pory znaków, ani też liczba hieroglifów, którymi posługuje się każdy mieszkaniec Chińskiej Republiki Ludowej. Obecnie przeciętny Chińczyk używa zbioru znaków pomiędzy 3 500 a 7 000⁴.

Znaki języka chińskiego wielokrotnie ewoluowały. Na przestrzeni wieków przechodziły następujące formy ekonomizacji – ujednoliceń ukazanych w ramach głównych stylów kaligraficznych:

1. Jiaguwen (甲骨文) – forma zapisu znaków rytych w kościach wróźebnych (na łopatkach ssaków parzystokopytnych bądź skorupach żółwi) za czasów dynastii Shang (商)⁵. Charakteryzowały je głównie linie twarde i cienkie, brak jednolitego rozmiaru, brak ujednoliconego sposobu zapisu – znaki o tym samym znaczeniu mogły się wizualnie różnić w zależności od wykonującego je autora.
2. Jinwen (金文) – znaki ryte w brązie za czasów dynastii Zhou (周)⁶. Charakteryzowały je głównie grubsza linia, większy format, bardziej zaokrąglone linie, bardziej ujednolicony wzór, linie pionowe w rozwoju, brak jednolitego rozmiaru.
3. Zhuanshu (篆书) – pismo pieczęciowe ryte w kamieniu w okresie Wiosen i Jesieni (春秋代)⁷ i Walczących Królestw⁸ (战国时代) – Duże Zhuan

⁴ Por. 《系统学汉字》李大遂编著 华语教学出版社 北京2005.

⁵ 1600–1046 r. p.n.e.

⁶ 1046–771 r. p.n.e.

⁷ 770–476 r. p.n.e.

⁸ 475–221 r. p.n.e.

(大篆) oraz za czasów dynastii Qin (秦)⁹ – Małe Zhuan (小篆), w których bardziej zwracano uwagę na formę estetyczną, harmonijne linie kresek. Charakteryzowały je głównie gruba kreska, drobniejsze znaki, rozwój ujednoliconego kształtu, struktura całego znaku w prostokącie pionowym.

4. Lushu (隶书) – pismo kancelaryjne ryte w bambusie od czasów dynastii Han (汉)¹⁰, likwidujące linie krzywe. Charakteryzowały je głównie struktura prostokąta poziomego, prosta struktura, faliste zakończenia.

Od czasów dynastii Wei (魏)¹¹ i dynastii Jin (晋)¹² znaki zaczęto stawiać tuszem na papierze.

- 5a. Kaishu (楷书) – pismo wzorcowe nauczane obecnie jako standardowe w szkołach. Charakteryzuje je głównie struktura prosta i zbita, brak „fal”, tzw. „twarde haki” kończące kreski składowe, przejrzystość struktury.

- 5b. Caoshu (草书) – pismo szybkie trawiaste, ukazujące tendencję do łączenia kresek składowych. Charakteryzuje się głównie „samodzielnością” linii.

6. Xingshu (行书) – pismo o bardziej uproszczonej formie, gdzie znaki pisane są również bez przerywania – „pismo szybkich gestów”. Charakteryzuje je głównie płynność.

Pierwsze trzy z wymienionych stylów kaligraficznych uznawane są za starożytne, a pozostałe za współczesne, tj. nadal powszechnie stosowane. Przykłady stylu starożytnego i współczesnego przedstawiają fotografie.

Podsumowując, należy stwierdzić, że ewolucja pisma chińskiego sprowadzała się głównie do tego, by znaki były bardziej ustandaryzowane, podobnej wielkości niezależnie od ilości kresek składowych, tworzone na bazie prostokąta, proporcjonalne i równomiernie względem siebie rozłożone, a więc łatwiejsze w identyfikacji, szybsze w odczytaniu i zapisaniu (z uwagi na zmianę podłoża, na którym były ryte/pisane – m.in.: kości, kamieniu, metalu, bambusie, papierze) oraz przyjemniejsze w odbiorze dla oka, a przede wszystkim minimalizujące zaangażowanie sił własnych w ich pamięciowe i manualne opanowanie.

Powstawanie kolejnych stylów i ujednolicanie w ich ramach znaków chińskich oraz społeczno-gospodarcza sytuacja kraju (jedynie zamożni, a następnie „uprzywilejowani” mogli pozwolić sobie finansowo i czasowo na studiowanie tekstów pisanych) nie sprzyjało uprzystępnianiu uczenia się nadal skomplikowanych znaków w edukacji masowej.

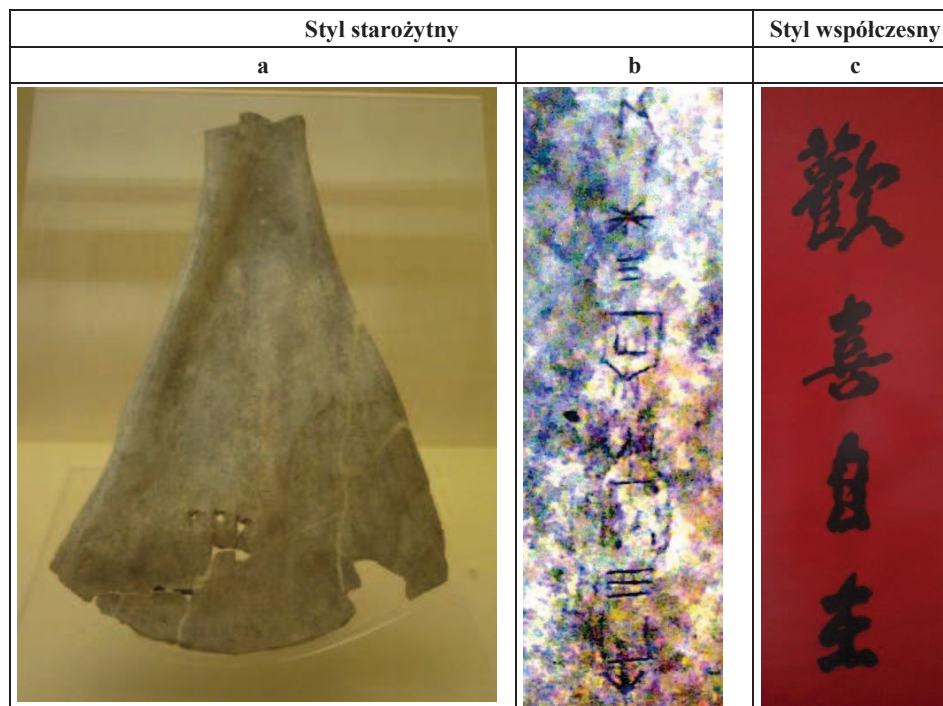
W XX wieku wprowadzono kolejne znaczące uproszczenia w zapisie znaków, polegające na zmniejszeniu liczby kresek składowych. Znak chiński jest kombinacją tych kresek, w związku z tym znaki współczesne podzielić można na nieuproszczone (繁体字) – stosowane nadal jedynie w Hongkongu i na Tajwanie, oraz uproszczone (简体字). Przykłady znaków nieuproszczonych i uproszczonych prezentuje tabela 1.

⁹ 221–206 r. p.n.e.

¹⁰ 206 r. p.n.e.–220 r. n.e.

¹¹ 220–265 r.

¹² 265–420 r.

Fot. Styl starożytny: fot. a – kość smocza (łopatka ssaka parzystokopytnego) ze znakami stylu jia-guwen, fot. b – powiększenie środkowej części zdjęcia 1a; styl współczesny: fot. c – kaligrafia noworoczna. Zestawienie własne. Źródło: fot. K. Mazur-Kajta.

Tabela 1. Przykłady wybranych znaków nieuproszczonych i uproszczonych

Znak nie-uproszczony	Liczba kresek składowych	Znak uproszczony	Liczba kresek składowych	Znaczenie polskie
書	10	书	4	książka
雲	12	云	4	chmura
國	11	国	8	kraj
門	8	门	3	drzwi
開	12	开	4	otwierać
蘭	20	兰	5	orchidea
萬	12	万	3	10 tys.
馬	9	马	3	koń

Źródło: zestawienie własne

W 1935 roku wprowadzono 324 znaki uproszczone, następnie w 1956 roku oficjalnie wprowadzono schemat uproszczeń znaków chińskich (汉字简化方案) obejmujący symplifikację 515 znaków. Proces ten kontynuowany był następnie w 1964 roku, w którym wydano pełną listę znaków uproszczonych

(简化字总表) obejmującą 2 238 pozycji oraz 14 uproszczonych komponentów (elementów głównych znaków). Kolejną dodatkową listę opublikowano w 1977 roku, następnie w 1986 roku rozpropagowano nową listę uproszczeń, w której tylko nieliczne znaki powróciły do swej pierwotnej rozszerzonej formy¹³. „Nowe” znaki, pomimo łatwiejszego i szybszego ich zapisu, wielokrotnie krytykowane były za to, iż wprawdzie łatwiej je zapisać, ale trudniej odgadnąć ich znaczenie, ponieważ mniejsza ilość kresek składowych coraz bardziej oddala je od skojarzeń z przedmiotem odzwierciedlanym, co zaprezentować można na poniższym przykładzie (tabela 2).

Tabela 2. Znak żółw w zapisie uproszczonym i nieuproszczonym

Znaczenie	Znak nieuproszczony	Znak uproszczony
Żółw	龜	龟

Źródło: zestawienie własne.

Wprowadzenie kolejnych po sobie uproszczeń, w zakresie ilości kresek składowych, doprowadziło do sytuacji, że pragnąc uchodzić za osobę dobrze wykształconą i obytą w sztuce (dotyczy to m.in. kaligrafii chińskiej), należy znać zarówno ich nieuproszczoną, jak i uproszczoną wersję.

Na początku XX wieku wielu zorientowanych na zachodnie prądy intelektualistów chińskich zaczęło popierać ideę zlikwidowania znaków i zastąpienia ich alfabetem. Nie był to nowy pomysł: po raz pierwszy wykorzystali go Mongołowie (dynastia Yuan, 元)¹⁴, zapisując chińskie słowa alfabetem *‘phags-pa*¹⁵. Następny był Mateo Ricci, włoski jezuita, który w późnym okresie panowania dynastii Ming (明)¹⁶ przebywał na dworze cesarskim w Chinach. Wynałazł schemat romanizacji języka chińskiego, który miał przede wszystkim służyć obcokrajowcom jako pomoc w nauce tego języka. Później, w XIX wieku, działający na terenie Chin misjonarze używali wielu różnych systemów opartych na alfabecie romańskim, by zapisać lokalne dialekty/języki mniejszości etnicznych. Pierwszym rodzimym wynalazkiem w tej dziedzinie był *guanhua zimu* (官话字母) – „mandaryński alfabet”. Jego twórca – Wang Zhao (王照)¹⁷ – wzorował swój wynalazek na japońskim sylabariuszu *kana*, z którym zapoznał się podczas pobytu w Japonii. „Litery” były zbudowane z elementów konstrukcyjnych chińskich znaków. System Wang Zhao miał szansę stać się popularny, ponieważ autor z niemałym sukcesem rozpropagował go w niektórych częściach

¹³ Por. *Encyclopedia of Contemporary Chinese Culture*, red. E.L. Davis, London – New York 2005, s. 764–765.

¹⁴ 1279–1368 r.

¹⁵ Alfabet służący do zapisywania języka mongolskiego, wynaleziony przez tybetańskiego mnicha *‘Phags-pa* (1235–1280). Źródło: *Encyclopædia Britannica*, <http://www.britannica.com/biography/Phags-pa> [dostęp: 24.03.2016].

¹⁶ 1368–1644 r.

¹⁷ 1859–1933 r.

północnych Chin. Niestety, już w 1901 roku został oficjalnie zakazany przez chiński rząd. Został wykorzystany przez innego uczonego tamtej epoki – Lao Naixuana (劳乃宣) – do zapisania dwóch dialektów Wu (używanych w Ningbo – 宁波 i Suzhou – 苏州)¹⁸.

W czasie istnienia Republiki Chińskiej (1911–1949) zmieniono nieco koncepcję dotyczącą potrzeby wynalezienia alfabetu: nie miał on już zastąpić znaków, ale stać się pomocą naukową, „wygodnym narzędziem pedagogicznym”, służącym ułatwieniu nauki języka chińskiego i znaków. Stało się jasne, że rząd nie zamierza użyć *guanhua zimu* jako samodzielnego systemu zapisu języka, a jedynie uczyni go środkiem do nauki poprawnej wymowy. W 1930 roku oficjalnie zmieniono jego nazwę na *Zhuyin fuhao* (注音符号 – dosłownie: „symbole do zapisu fonetycznego”), by podkreślić jego pomocniczą jedynie rolę. Wkrótce okazało się, że ów system ma sporo wad: jest trudny do nauczania, zapisania, zapamiętania i trudny do drukowania. Nadal zatem potrzebny był nowoczesny system oparty na łacińskim alfabecie¹⁹.

Konkurencją dla *Zhuyin fuhao* mógł stać się wynaleziony przez liberalnych i lewicowych intelektualistów w latach dwudziestych XX wieku *Guoyu luomazi* (国语罗马字). Był to pierwszy system latynizacji języka chińskiego, który otrzymał oficjalne poparcie rządu. Już po kilku latach okazało się jednak, że jako system mający zastąpić tradycyjny zapis poniósł klęskę. Przyczyn niepowodzenia upatruje się między innymi w tym, że rząd nie dość mocno promował *Guoyu luomazi*. Podobno był on również trudny do przyswojenia ze względu na skomplikowany system zaznaczania tonów. Być może jednak najważniejszym powodem było to, że system *Guoyu luomazi* był przez wielu postrzegany jako produkt elitarnej grupy i nie zyskał powszechnego poparcia²⁰. Nieco dłużej powodzeniem cieszył się *latinxua sin wenz* (拉丁化新文字). Tę metodę alfabetyzacji języka chińskiego stworzyli w ZSRR chińscy i radzieccy lingwiści, by pomóc w nauce języka chińskim robotnikom przebywającym na emigracji w Związku Radzieckim. Na skalę lokalną odnieśli sukces. W odróżnieniu od *Guoyu luomazi*, który był oparty tylko na pekińskiej odmianie chińskiego, w przypadku *latinxua sin wenz* bazę stanowił zbiór wspólnych cech kilku dialektów północnych. Najbardziej kontrowersyjną cechą systemu *latinxua* jest brak oznaczenia tonów. Oznaczenia tonalne były stosowane jedynie w takich przypadkach, gdy z podobnych sylab zbudowane były różne słowa, a kontekst nie dość wyraźnie wskazywał, które to z nich. Twórcy metody uznali, że zaznaczanie tonów jest zbędne i stanowiłoby tylko dodatkową trudność w przyswojeniu *latinxua sin wenz*. Kilka lat później chińsko-radziecki wynalazek dotarł do Chin, gdzie jednym z największych jego fanów był Lu Xun (鲁迅²¹) – literat, ojciec

¹⁸ J. Norman, *Chinese*, Cambridge 2008, s. 257–258.

¹⁹ Tamże, s. 258–259.

²⁰ Tamże, s. 259–260.

²¹ 1881–1936 r.

chińskiej prozy. Lu Xun uważał, że *latinxua* może stać się bardzo efektywną metodą walki z analfabetyzmem mas. Problem dostrzegał jedynie w tym, że oparty na północnych dialektach system może nie sprawdzić się na południu Chin, dlatego postulował stworzenie lokalnych wariantów *latinxua*. Jego idea spotkała się z szerokim poparciem i w latach 30. rzeczywiście powstało próbnie kilka dialektałnych wariantów *latinxua*²².

Ponieważ w grupie twórców *Laitnxua sin wenz* był również Qu Qiubai (瞿秋白)²³, jeden z pierwszych członków i liderów Komunistycznej Partii Chin, system był od początku ściśle z tą partią związany. Promowano go na terenach, które znajdowały się pod kontrolą KPCh (przygraniczne tereny prowincji Sha-nxi 陝西, Gansu 甘肅 i Ningxia 宁夏), uczono rolników i żołnierzy posługiwać się nim, a nawet zaczęto wydawać gazety i podręczniki w *latinxua*. Komuniści podkreślali jego wielką rolę jako środka służącego do walki z analfabetyzmem, jednak nie zamierzali od razu zastępować nim znaków. Likwidację chińskich znaków miał poprzedzić długi okres przejściowy, w czasie którego pismo miało zostać uproszczone, by łatwiej było się go nauczyć. W latach 40. ze względów politycznych KPCh przestała popierać *latinxua*. W konsekwencji, kiedy w 1949 roku komuniści zawładnęli całym państwem chińskim, kwestia reformy pisma wciąż była nierozwiązana. Odłożono na czas nieokreślony decyzję o likwidacji znaków, a w zamian zajęto się ich upraszczaniem. Stworzony pod koniec lat 50. *Hanyu Pinyin* (Hànyǔ pīnyīn, 汉语拼音) miał więc z zasady być instrumentem pomocniczym w nauczaniu języka, a nie autonomicznym systemem jego zapisu²⁴.

Po 1900 roku, aby ustandaryzować wymowę znaków chińskich, stworzono listę symboli fonetycznych opartych na piśmie chińskim. Pomysł ten zaczerpnięto z języka japońskiego (syllabariusza kana), tworząc system fonetyczny „półalfabetyczny” *Zhuyin zimu/Zhuyin fuhao* (注音字母/注音符号) nazywany potocznie *Bopomofo* (ㄅㄆㄇㄋ). Po utworzeniu Chińskiej Republiki Ludowej (1949) wdrożono kolejny proces upraszczający, który dotyczył wprowadzenia systemu fonetycznego przy użyciu liter alfabetu łacińskiego, tak aby każdemu znakowi przyporządkowany był zapisany dźwięk, a więc ułatwienie w identyfikacji piktogramu z jego wymową. W latach 1979²⁵/1985²⁶ wprowadzono system romanizacji *Hanyu Pinyin* (汉语拼音), który był szczególnie pomocny dla obcokrajowców znających alfabet łaciński, ale również, niezależnie od narodowości, dla użytkowników telefonów komórkowych (usługi SMS) oraz komputerów (klawiatury komputerowej).

Przykłady obu systemów fonetycznych prezentuje tabela 3.

²² J. Norman, dz. cyt., s. 261.

²³ 1899–1935 r.

²⁴ J. Norman, dz. cyt., s. 262–263.

²⁵ Por. *Encyclopedia of Modern China*, red. D. Pong, Detroit – New York – San Francisco – New Haven, Conn – Waterville, Maine – London 2009, s. 431–433.

²⁶ Por. *Encyclopedia of Contemporary Chinese Culture*, red. E.L. Davis, London – New York 2005, s. 782–783.

Tabela 3. Słowo żółw w zapisie fonetycznym Zuyin zimu oraz Hanyu Pinyin

Znaczenie	Zapis graficzny		Zapis fonetyczny	
	Znak nieuproszczony	Znak uproszczony	Zuyin zimu	Hanyu Pinyin
Żółw	龜	龟	ㄍㄨㄟ [g u ei]	guī

Źródło: zestawienie własne.

Ważnym uproszczeniem w nauce języka chińskiego było również wprowadzenie w 1920 roku powszechności języka narodowego. Jackues Pimpaneau wymienia dwa rodzaje występujących pisanych języków chińskich: „język mówiony (*baihua*), dający się wprawdzie zapisać znakami, lecz stosowany jedynie w niektórych gatunkach literatury mówionej, w powieściach czy sztukach teatralnych, oraz język pisany, zwany klasycznym (*wenyan*), służący do sporządzania wszystkich pozostałych tekstów – historycznych, filozoficznych, urzędowych itd. Liczba znaków pisma klasycznego jest większa niż mówionego i w wielu wypadkach wyraźnie zróżnicowana znaczeniowo”²⁷. Język pisany *baihua* był powszechnie rozumiany, natomiast pisany język literacki *wenyan* był dużo trudniejszy i często w ogóle nierozumiany przez przeciętnego Chińczyka. Przejście z klasycznego *wenyan* na powszechnie zrozumiały *baihua* było kolejnym krokiem w celu ogólnonarodowego uprzyśtępnienia języka pisanego.

Kolejnym ważnym krokiem, skierowanym głównie do nauczycieli i uczniów języka chińskiego – obcokrajowców, było, poczynawszy od 2007 roku, opracowanie przez Hanban i Instytut Konfucjusza Międzynarodowego Programu Nauki Języka Chińskiego (国际汉语教学通用课程大纲)²⁸, mającego na celu standaryzację nauczania języka chińskiego na świecie. Program ten, nawiązując do czterech składników kompetencji językowych: wiedzy (fonologii, znaków i słów, gramatyki, funkcji, tematyki i dyskursu), umiejętności (słuchania, mówienia, czytania i pisanie), świadomości kulturowej (znajomości i rozumienia kultury, świadomości międzykulturowej i globalnej) oraz strategii (zaangażowania, uczenia, komunikacji, zasobów i interdyscyplinarności), wyszczególnił 5 poziomów kompetencji języka. W ramach tych poziomów rozróżniono cele szczegółowe, zagadnienia do nauki oraz przykładowe zastosowania – listy znaków chińskich niezbędnych do opanowania na danym poziomie kompetencji. Program ten jest przystępnym rozwiązaniem, nie tylko tworzy standardy, jakimi charakteryzować się winny nowo pisane podręczniki do nauki języka chińskiego oraz scenariusze lekcyjne, ale przede wszystkim ma na celu ułatwienie i przyspieszenie ich opanowania poprzez dobór odpowiednich znaków i struktur gramatycznych na poszczególnych poziomach nauki tego języka.

²⁷ J. Pimpaneau, *Chiny, kultura i tradycje*, Warszawa 2001, s. 183.

²⁸ Por. 国际汉语教学通用课程大纲 – Międzynarodowy Program Nauki Języka Chińskiego, 国家汉办孔子学院总部, 外语教学与研究出版社, 北京2010.

2. Popyt i podaż na naukę języka chińskiego w Polsce

Ze zmniejszaniem nakładu sił niezbędnych do opanowania języka silnie skorelowana jest również dostępność do jego nauki – do materiałów edukacyjnych i miejsc, w których, oraz osób, od których można uzyskać wiedzę. Zakład Sino-logii Uniwersytetu Warszawskiego, jako pierwszy w Polsce, prowadził zajęcia (od 1933 roku) tematycznie związane z językiem i kulturą Chin. Jeszcze w latach 90. z językiem tym kojarzone były jedynie, oprócz uczelni warszawskiej: Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu (na którym z powodu braku wystarczającej liczby chętnych do studiowania na kierunku sinologia kierunek ten uruchamiany był co drugi rok, zamiennie z lingwistyką) oraz studia dalekowschodnie na Uniwersytecie Jagiellońskim. Zainteresowanie kształceniem na tym kierunku studiów cały czas ma tendencję wzrostową. W roku 2008 tylko na Śląsku (województwa: dolnośląskie, opolskie i górnośląskie) można było uczyć się języka chińskiego na 5. uczelniach wyższych (tabela 4), a także w prywatnych szkołach językowych.

Tabela 4. Śląskie uczelnie wyższe prowadzące w dniu 4.01.2008 r. zajęcia z języka chińskiego

Nazwa uczelni	Zajęcia z języka chińskiego	Data rozpoczęcia pierwszych zajęć	Ilość grup	Liczba spotkań w tygodniu	Czas trwania zajęć (podczas jednego spotkania)	Odpłatność
Uniwersytet Śląski	Tylko dla studentów filologii UŚ, tryb wieczorowy, specjalność: j. angielski, program tłumaczenie j. chińskiego	2005 r.	1	4	2 × 45 min co semestr, przez 2 lata	Semestr studiów wieczorowych 2500 PLN
Uniwersytet Wrocławski	Zajęcia z języka chińskiego	ok. 2006 r.	2	2	2 × 45 min co semestr, przez 2 lata	500 PLN
Politechnika Opolska	Tylko dla studentów PO	III 2007 r.	6	1	2 × 45 min co semestr	Dla studentów PO nieodpłatne Ponadto w semestrze letnim 2007 r. odbywały się zajęcia również dla osób spoza PO, odpłatność wynosiła ok. 700 PLN

Tabela 4. Śląskie uczelnie wyższe... (cd.)

Nazwa uczelni	Zajęcia z języka chińskiego	Data rozpoczęcia pierwszych zajęć	Ilość grup	Liczba spotkań w tygodniu	Czas trwania zajęć (podczas jednego spotkania)	Odpłatność
Uniwersytet Opolski	Tylko dla studentów UO (w ramach lektoratu j. obcego i dla chętnych uczących się chińskiego dodatkowo)	X 2007 r.	3	2	2 × 45 min co semestr	W ramach lektoratu j. obcego brak opłat. Dla studentów, którzy uczą się chińskiego dodatkowo 200 PLN
Wyższa Szkoła Filologiczna we Wrocławiu	Zajęcia z języka chińskiego	X 2007 r.	1	1	2 × 45 min co semestr	275 PLN

Zestawieni własne na podstawie: K. Mazur-Kajta, *Nauczanie języków obcych w szkołach wyższych warunkiem koniecznym przygotowywania absolwentów do wejścia na rynek pracy. Nauka języka chińskiego na Śląsku*, [w:] *Edukacja na Śląsku w okresie transformacji*, „Śląsk Opolski” 2008, nr 3–4 (68–69).

Na dostępność nauki języka chińskiego w Polsce duże znaczenie miały również Instytuty Konfucjusza, powołane przez Hanban, w celu promowania języka i kultury chińskiej. Pierwszy polski Instytut Konfucjusza został utworzony w 2006 roku w Krakowie (na Uniwersytecie Jagiellońskim), kolejne trzy w 2008 roku w Poznaniu (na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza), Wrocławiu (Uniwersytet Wrocławski) i w Opolu (Politechnika Opolska), a w 2015 roku w Gdańsku (Uniwersytet Gdański). W 2014 roku oprócz działalności pięciu Instytutów Konfucjusza w Polsce, w odpowiedzi na popyt, naukę języka chińskiego w ramach kierunku/specjalności sinologia wprowadziło do swojej oferty kształcenia kilkanaście uczelni wyższych (tabela 5).

Tabela 5. Uczelnie polskie, które w 2014 roku prowadziły nabór na kierunek/ specjalność sinologia

Nazwa uczelni	Miasto	Kierunek studiów, specjalność	Informacje dodatkowe
Uniwersytet Gdański	Gdańsk	Kierunek sinologia	I stopień
Katolicki Uniwersytet Lubelski	Lublin	Kierunek filologia Specjalność sinologia	I i II stopień

Tabela 5. Uczelnie polskie... (cd.)

Nazwa uczelni	Miasto	Kierunek studiów, specjalność	Informacje dodatkowe
Wyższa Szkoła Studiów Międzynarodowych w Łodzi	Łódź	Kierunek sinologia	Warunkiem utworzenia kierunku jest grupa 15 osobowa
Uniwersytet Jagielloński	Kraków	Kierunek sinologia	I stopień
Uniwersytet Jagielloński	Kraków	Studia azjatyckie – dalekowschodnie*	I i II stopień
Wyższa Szkoła Europejska im. ks. Józefa Tischnera	Kraków	Kierunek filologia angielska i lingwistyka stosowana Specjalność sinologia współczesna	I stopień
Uniwersytet Śląski w Katowicach	Katowice	Filologia angielska Specjalność tłumaczeniowa z językiem chińskim	I i II stopień
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza	Poznań	Kierunek filologia Specjalność sinologia	I, II i III stopień
Wyższa Szkoła Języków Obcych im. Samuela Bogumiła Lindego	Poznań	Kierunek sinologia	I stopień, semestr około 3000 PLN
Uniwersytet Warszawski	Warszawa	Kierunek sinologia	I i II stopień
Federacja Uczelni Aglomeracji Warszawskiej	Warszawa	Kierunek filologia Specjalność sinologia	I stopień opłata roczna: 3800 PLN
Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej	Warszawa	Studia azjatyckie – Chiny i Azja Wschodnia*	I stopnia opłata semestralna: 3880 PLN
Akademia Finansów i Biznesu Vistula	Warszawa	Kierunek sinologia	I stopnia, stacjonarne – opłata roczna 5200 PLN, niestacjonarne 4900 PLN.

* studia kulturoznawcze

Zestawienie własne.

Zgodnie z danymi portalu „Uczelnie.pl” w 2013 roku na sinologię na Uniwersytecie Warszawskim, na jedno miejsce, średnio ubiegało się aż 18,5 osoby, na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu – 9 osób, na Uniwersytecie Jagiellońskim – 7 osób²⁹, a na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach na filologię

²⁹ *Sinologia/ filologia chińska*, <http://www.uczelnie.pl/kierunki-studiow/info,sinologia-filologia-chinska,4786.html#IsRet> [dostęp: 15.11.2014].

angielską ze specjalnością tłumaczeniową języka chińskiego – 11,6 osoby. Wśród aplikujących znacząco przeważają kobiety. Przykładowo w 2014 roku na filologię ze specjalnością sinologia stopnia I w Poznaniu na 154 aplikacje aż 124 złożone były przez kobiety, z kolei na poziomie II wśród 17 zarejestrowanych tylko trzech było mężczyznami. W tym samym czasie na Uniwersytecie Jagiellońskim na nowo otwarty kierunek sinologia I stopnia aplikowało 306 osób, z których 245 to panie. Zauważyć więc można, iż popyt na studia sinologiczne jest silnie sfeminizowany i większy od podaży, tj. miejsc na tych kierunkach. Warto jednak zwrócić uwagę na to, jak obecnie kształtuje się popyt na rynku pracy na absolwentów tych kierunków. Wprawdzie, zgodnie z raportem firmy Sedlak & Sedlak z 2013 roku, osoby władające językiem chińskim na poziomie bardzo dobrym mają szanse na wynagrodzenie sięgające w Polsce ponad 5000 PLN: „Połowa respondentów znająca język chiński zarabiała więcej niż 6000 PLN, natomiast jedna czwarta najlepiej wynagradzanych – powyżej 9750 PLN”³⁰, ale faktycznych miejsc pracy dla tego typu specjalistów w Polsce nie jest zbyt wiele. Kwalifikacje językowe w tym zakresie wykorzystywane są głównie w pracach tłumaczeniowych, w turystyce, jako przewodnik turystyczny i w edukacji, jako nauczyciel języka oraz przedmiotów powiązanych z kulturą Chin. W Polsce zbyt mało jest inwestycji chińskich, a polscy przedsiębiorcy – głównie z powodu braku znajomości różnic kulturowych i związanych z tym trudności wejścia na rynek chiński, słabej rozpoznawalności marek polskich w ChRL oraz słabej reklamy naszego kraju za granicami RP – często zmagają się z barierami wejścia produktów polskich. Główny specjalista ds. międzynarodowych w Instytucie Konfucjusza w Opolu stwierdza, że znaczna grupa Polaków biegle władających językiem chińskim będzie zmuszona podjąć pracę poza granicami kraju. Szczególnie dotyczy to mężczyzn, gdyż z uwagi na mocno patriarchalną kulturę Państwa Środka w Chinach jest wiele ofert pracy skierowanych głównie do panów znających język chiński i angielski. W związku z tym można pokusić się o postawienie tezy, iż popyt na studia na kierunkach sinologicznych może być popytem spekulacyjnym, ponieważ osoby rozpoczynające studia na tych kierunkach przewidują znaczny wzrost ich atrakcyjności oraz potencjalnych przyszłych korzyści na rynku pracy, ale nie posiadają faktycznych informacji o obecnej i przyszłej sytuacji na tym rynku. Faktem jest, że znajomość języka chińskiego w pewien sposób wyróżnia na rynku pracy oraz daje możliwość dostępu do chińskojęzycznych źródeł i materiałów naukowych, ale przed rozpoczęciem studiów warto zastanowić się, czy nie lepiej języka chińskiego uczyć się dodatkowo (lecz nie dorywczo!), a jako wiodący kierunek studiów wybierać kierunek bardziej praktyczny, tj. dostosowany do polskich realiów, chyba że celem osób rozpoczynających studia od początku jest praca w ChRL.

³⁰ *Ile zarobisz, znając czeski, chiński czy szwedzki? Angielski to wymóg, mniej popularny język to atut*, „Wynagrodzenia.pl Sedlak&Sedlak”, <http://www.wynagrodzenia.pl/artukul.php/wpis.2979/szukaj.1> [dostęp: 14.11.2014].

O zwiększającym się popycie na naukę języka chińskiego, jego opłacalności, świadczyć może również zwiększenie zainteresowania obcokrajowców podchodzeniem do państwowych egzaminów HSK ze znajomości języka chińskiego. Jego pełna nazwa brzmi *Hanyu Shuiping Kaoshi* (汉语水平考试), co dosłownie można przełożyć jako „egzamin z poziomu języka chińskiego”.

Jak podają chińskie źródła³¹, pierwsza edycja odbyła się w Chinach w 1989 roku, a dwa lata później zorganizowano pierwszy egzamin za granicą. Odbył się, na zasadach próbnych, w trzech krajach: Singapurze, Japonii i Australii³². Test miał być narzędziem sprawdzającym poziom znajomości języka chińskiego wśród cudzoziemców, którzy zamierzali podjąć studia w Chinach³³. Dziś HSK jest już prawie „pełnoletni”, a Hanban ściśle określił jego cele:

- stanowi przepustkę dla chcących studiować w Chinach;
- jest obowiązkiem dla osób, które chcą wyjechać na letni obóz organizowany przez Hanban;
- stanowi dodatkowy atut w budowaniu zawodowej kariery;
- jest sposobem na określenie poziomu znajomości języka chińskiego³⁴.

W pierwotnej wersji egzamin HSK podzielony był na trzy główne poziomy: bazowy *jichu* (基础), podstawowy/średni *chuzhongdeng* (初中等) i zaawansowany *gaodeng* (高等), a te na kolejne trzy stopnie trudności określane literami „A”, „B” i „C”.

Ostatnie zmiany w strukturze egzaminu HSK wprowadzono w 2009 roku. Całość podzielono na sześć poziomów (stopni trudności). By uzyskać certyfikat pierwszego stopnia, tzw. nowego HSK, wystarczy wykazać się znajomością 150 chińskich słówek, podczas gdy pierwszy poziom w „starym HSK” rozpoczynał się od 400 słówek (tabela 6).

Największą innowacją nowego HSK, poza jego uproszczeniem, było wprowadzenie części ustnej. Egzamin ustny nosi nazwę HSKK – *Hanyu Shuiping Kouyu Kaoshi* (汉语水平口语考试), również jest podzielony na sześć poziomów i nieobowiązkowy³⁵. Jest także dowodem na to, że nowy egzamin HSK kładzie większy nacisk na praktyczne umiejętności zdającego i komunikatywność³⁶.

³¹ 《新汉语水平考试 (HSK) 真题集》前言, 汉语考试服务网, <http://www.chinesetest.cn/gonewcontent.do?id=5589357> [dostęp: 27.03.2016].

³² *More Foreigners Sit Language Test*, 中国网 <http://www.china.org.cn/english/27574.htm> [dostęp: 27.03.2016].

³³ *Nowy egzamin HSK*, Instytut Języka Chińskiego, <http://www.instytut-chinski.pl/en/kursy/egzaminy-hsk/> [dostęp: 27.03.2016].

³⁴ 汉语考试 *Chinese Test*, 孔子学院总部国家汉办, Confucius Institute Headquarters Hanban, Beijing – materiały informacyjne z biura Hanban.

³⁵ 汉语考试 *Chinese Test*.

³⁶ 关于新、旧HSK分数对应关系的说明, http://www.hanban.org/news/article/2011-04/14/content_248511.htm [dostęp: 27.03.2016].

Tabela 6. Porównanie zakresu materiału obowiązującego na nowy i stary HSK

Nowy HSK			Stary HSK		
poziom	stopień	ilość słów	poziom	stopień	ilość słów
6	6	5000 i więcej	zaawansowany	11 (A)	5000–8000
				10 (B)	
				9 (C)	
5	5	2500	średni/podstawowy	8 (A)	2000–5000
				7 (B)	
				6 (C)	
				5 (A)	
				4 (B)	
				3 (C)	
4	4	1200	bazowy	3 (A)	400–3000
				2 (B)	
				1 (C)	
3	3	600	—	—	—
2	2	300	—	—	—
1	1	150	—	—	—

Źródło: 新HSK与旧HSK比较, http://dspace.lib.niigata-u.ac.jp/dspace/bitstream/10191/29769/1/7_149-151.pdf [dostęp: 27.03.2016].

W 2014 roku na całym świecie było 800 miejsc, w których można było zdać egzamin HSK. Obejmuje on swoim zasięgiem pięć kontynentów (108 krajów i regionów). W 2013 roku do egzaminu przystąpiło ponad 5 000 000 zdających, co stanowi przyrost o 43% względem roku poprzedniego³⁷. Warto nadmienić, że jest to egzamin odpłatny. Ceny podejścia do jednego poziomu kształtują się od 150 RMB (około 87 PLN – poziom I) do 650 RMB (około 379 PLN – poziom VI), co stanowi również formę przychodów z nauczania języka chińskiego.

Podsumowanie

Opierając się na własnych doświadczeniach w nauczaniu, autorki mogą stwierdzić, że tempo przyswajania chińskich znaków jest kwestią indywidualnych umiejętności i wytrwałości ucznia. Nie zależy od ilości kresek w znaku. Jak wspomniano wyżej, wiele osób, które mają do czynienia z językiem chińskim, uważa, że nawet łatwiej jest zapamiętać nieuproszczony znak, ponieważ

³⁷ 汉语考试 *Chinese Test*.

jego forma graficzna często jest nośnikiem znaczenia. Wielu chińskich specjalistów jest jednak zdania, że uproszczenie znaków przyczyniło się do zmniejszenia analfabetyzmu w Chinach. Według badań amerykańskich, kiedy powstawały Nowe Chiny, około 20% chińskiej ludności było analfabetami. Obecnie, prawie siedemdziesiąt lat później, piśmienność sięga 95%. Statystyki UNESCO podają, że wśród młodzieży w wieku 15–24 lata liczba ta wynosi 99,6%³⁸.

Ważnym krokiem, szczególnie dla osób związanych profesjonalnie z sinologią, było wprowadzenie standardu w zapisie fonetycznym języka chińskiego (*pinyin*). Wcześniej prawie każdy kraj używał innego systemu, np. standardem dla państw anglojęzycznych była romanizacja Wade-Gilesa³⁹, rosyjski sinolog Piotr Iwanowicz Kafarow wprowadził tzw. system Palladiusza, oparty na cyrylicy⁴⁰, a w Polsce w XX wieku mieliśmy około dziesięciu różnych sposobów fonetycznego zapisu języka chińskiego⁴¹. Taka sytuacja sprawiała i wciąż sprawia, że w materiałach źródłowych panuje ogromny zamęt, jeśli chodzi o nomenklaturę. Zatem używanie jednego systemu znacznie ekonomizuje pracę naukowców z całego świata, ale i ułatwia amatorom obcowanie z językiem chińskim.

Jeśli chodzi o egzamin HSK, to o wzroście jego popularności i zdawalności najlepiej świadczą dane statystyczne: w 2005 roku przystąpiło do niego 200 000 osób, a w 2013 już 5 000 000. Obniżenie progu zdawalności na pierwszym poziomie HSK z pewnością przyczynia się do promocji języka chińskiego na świecie.

Bibliografia

- Kajdański E., *Chiny. Leksykon*, Warszawa 2005.
- Kruczkowska M., *Dlaczego Konfucjusz wystraszył Stany Zjednoczone i Kanadę?*, „Gazeta Wyborcza”, 4.10.2014.
- Mazur-Kajta K., *Nauczanie języków obcych w szkołach wyższych warunkiem koniecznym przygotowywania absolwentów do wejścia na rynek pracy. Nauka języka chińskiego na Śląsku*, [w:] *Edukacja na Śląsku w okresie transformacji*, Śląsk Opolski, 3–4 (68–69), Państwowy Instytut Naukowy, Instytut Śląski w Opolu, Opole 2008.
- Norman J., *Chinese*, Cambridge 2008.
- Pimpaneau J., *Chiny, kultura i tradycje*, Warszawa 2001.
- Bergshire Encyclopedia of China*, Massachusetts 2009.

³⁸ 外媒使用简体字是大幅度提升中国人识字率的功臣,

<http://news.163.com/16/0224/07/BGIRF07N00014JB6.html> [dostęp: 29.03.2016].

³⁹ *Encyclopædia Britannica*, <http://www.britannica.com/topic/Wade-Giles-romanization> [dostęp: 29.03.2016].

⁴⁰ *Mandarin*, <http://www.omniglot.com/chinese/mandarin.htm#pl> [dostęp: 29.03.2016].

⁴¹ *Polska transkrypcja sinologiczna*, http://encyklopedia.naukowy.pl/Polska_transkrypcja_sinologiczna,vstrona_2 [dostęp: 29.03.2016].

- Encyclopædia Britannica*, <http://www.britannica.com/biography/Phags-pa> [dostęp: 24.03.2016] i <http://www.britannica.com/topic/Wade-Giles-romanization> [dostęp: 29.03.2016].
- Encyclopedia of Contemporary Chinese Culture*, red. E.L. Davis, London – New York 2005.
- Encyclopedia of Modern China*, red. D. Pong, Detroit – New York – San Francisco – New Haven, Conn – Waterville, Maine – London 2009.
- Encyklopedia PWN*, <http://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/ekonomia.html> [dostęp: 11.11.2014].
- Ile zarobisz, znając czeski, chiński czy szwedzki? Angielski to wymóg, mniej popularny język to atut*, „Wynagrodzenia.pl Sedlak&Sedlak”, <http://www.wynagrodzenia.pl/artykul.php/wpis.2979/szukaj.1> [dostęp: 14.11.2014].
- Mandarin*, <http://www.omniglot.com/chinese/mandarin.htm#pl> [dostęp: 29.03.2016].
- More Foreigners Sit Language Test*, 中国网 <http://www.china.org.cn/english/27574.htm> [dostęp: 27.03.2016].
- Nowy egzamin HSK*, Instytut Języka Chińskiego, <http://www.instytut-chinski.pl/en/kursy/egzaminy-hsk/> [dostęp: 27.03.2016].
- Polska transkrypcja sinologiczna*, http://encyklopedia.naukowy.pl/Polska_transkrypcja_sinologiczna,vstrona_2 [dostęp: 29.03.2016].
- Sinologia (filologia chińska)*, <http://www.uczelnie.pl/kierunki-studiow/info,sinologia-filologia-chinska,4786.html#IsRet> [dostęp: 15.11.2014].
- Słownik języka polskiego PWN*, <http://sjp.pwn.pl/szukaj/ekonomiczny.html> [dostęp: 11.11.2014].
- 关于新、旧HSK分数对应关系的说明, http://www.hanban.org/news/article/2011-04/14/content_248511.htm [dostęp: 27.03.2016].
- 国际汉语教学通用课程大纲 – *Międzynarodowy Program Nauki Języka Chińskiego*, 国家汉办/孔子学院总部, 外语教学与研究出版社, 北京2010.
- 汉语考试 *Chinese Test*, 孔子学院总部/国家汉办, Confucius Institute Headquarters Hanban, Beijing – materiały informacyjne z biura Hanban.
- 系统学汉字, 李大遂编著, 华语教学出版社, 北京2005.
- 新HSK与旧HSK比较, http://dspace.lib.niigata-u.ac.jp/dspace/bitstream/10191/29769/1/7_149-151.pdf [dostęp: 27.03.2016].
- 《新汉语水平考试(HSK)真题集》前言, 汉语考试服务网 <http://www.chinesetest.cn/gonewcontent.do?id=5589357> [dostęp: 27.03.2016].
- 外媒使用简体字是大幅度提升中国人识字率的功臣, <http://news.163.com/16/0224/07/BGIRF07N00014JB6.html> [dostęp: 29.03.2016].

Economic dimension of teaching chinese language

Summary

One of definitions of innovation is interpreting it as every change, that makes something better and gives it new quality. Due to above the article undertakes a try to throw light on economic dimension of teaching Chinese language in Poland discussing consecutively the process to aim at reducing the effort necessary to master Chinese language (i.a. development of calligraphic style, simplification of the amount of strokes within the characters, phonetic systems of Chinese characters transcription, international Program of Chinese Language Learning, changes within HSK exams testing the level of knowledge of Chinese language) as well as contemporary demand and supply of learning this language.

Keywords: Chinese language, learning foreign language, supply and demand for learning the Chinese language.